

Ár 2014, föstudaginn 11. júlí, er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Oddur Ólason.

Fyrir er tekið **mál nr. 33/2014**:

M
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 3. mars 2014, með kvörtun sóknaraðila, dagsettri 23. janúar 2014. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 4. mars 2014, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dagsettu 7. apríl 2014. Var bréfið sent sóknaraðila, með bréfi nefndarinnar, dagsettu 11. apríl 2014, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust með bréfi, dagsettu 19. maí 2014.

Málið var tekið fyrir á fundi nefndarinnar 11. júlí 2014.

II.

Málsatvik.

Þann 16. nóvember 2007 samþykkti varnaraðili veitingu láns að fjárhæð kr. 2.400.000 til A, með sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila. Tilgangur lánveitingar var uppgreiðsla heimildar og vanskila. Handskrifað hefur verið á lánsúmsókn: „*Samþ. sem neyðarráðstöfun sbr. álag og lánt.gjöld. Greiði upp tryggingarlausar heimildir sínar hér*“.

Þann 19. nóvember 2007 var skuldabréf í erlendum myntum/mynteiningum, að fjárhæð allt að kr. 2.400.000 í JPY 100%, gefið út af A til varnaraðila. Sóknaraðili, móðir útgefanda skuldabréfsins, tókst á hendur sjálfskuldarábyrgð á skuldabréfinu.

Þann 21. nóvember 2007 greiddi A kr. 578.742, kr. 983.666 og kr. 550.000 inn á tékkareikninga sína. Þá greiddi hann kr. 182.969 inn á kreditkort, kr. 23.744 inn á skuldabréf nr. R, kr. 17.807 og kr. 5.072 inn á víxla/kröfur.

Þann 6. desember 2007 var skuldabréf í erlendum myntum/mynteiningum, að fjárhæð allt að kr. 2.000.000 í JPY 100% gefið út af A til varnaraðila. B, tókst á hendur sjálfskuldarábyrgð á skuldabréfinu.

Þann 6. desember 2007 greiddi A kr. 66.550 inn á kreditkort.

Þann 7. desember 2007 greiddi A kr. 1.241.152 inn á reikning L, kr. 596.885 inn á reikning N og kr. 111.963 inn á kreditkort.

Þann 13. september 2010 var nauðasamningur til greiðsluaðlögunar A staðfestur með úrskurði héraðsdóms Reykjavíkur. Samkvæmt frumvarpi að nauðasamningi til greiðsluaðlögunar var lagt til að veitt yrði algjör eftirgjöf samningskrafna.

Varnaraðili hafnaði niðurfellingu sjálfskuldarábyrgðar sóknaraðila þann 20. nóvember 2013.

Sóknaraðili skaut málinu til nefndarinnar með kvörtun dagsettri 23. janúar 2014.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst þess að sjálfskuldarábyrgð hennar á skuldabréfi í erlendri mynt, útgefið 19. nóvember 2007, að fjárhæð kr. 2.400.000 verði ógilt.

Sóknaraðili vísar kröfunni til stuðnings til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga og ákvæða í samkomulagi um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga frá árinu 2001.

Sóknaraðili byggir á því að greiðslumat hafi ekki verið framkvæmt, sbr. 3. gr. samkomulagsins og að ekki hafi verið rétt staðið að lánveitingunni með tilliti til sjálfskuldarábyrgðarinnar. Sóknaraðila hafi ekki verið kynnt greiðslumat enda hafi það ekki verið framkvæmt eða gerð tilraun til þess. Allt ferlið sé með öllu ófullnægjandi og með vísan til fjölmargra dómafordæma Hæstaréttar sé gerð krafa um ógildinguna ábyrgðarinnar.

Sóknaraðili vísar til þess að lánveitanda hafi verið með öllu ljós erfið skuldastaða aðalskuldara. Á fylgiskjali, dags. 16. nóvember 2007, komi fram að tilgangur lánveitingar hafi verið uppgreiðsla heimildar og vanskila. Þá sé sérstaklega tekið fram og það staðfest af sparisjóðsstjóranum að lánið hafi verið samþykkt sem neyðarráðstöfun, sbr. álag og lántökugjald. Greiða hafi átt upp tryggingarlausar heimildir aðalskuldara. Þessum upplýsingum hafi verið með öllu haldið frá ábyrgðarmanni. Þá liggi fyrir að aðalskuldari hafi strax í kjölfar lánveitingarinnar þurft að afla sér frekari lánveitingar en hann hafi tekið lán útgefið 6. desember 2007, að fjárhæð kr. 2.000.000. Sparisjóðnum hafi því verið fullkunnugt um bága fjárhagsstöðu útgefanda skuldabréfsins en hafi ekki upplýst ábyrgðarmann um hana, sbr. fyrrgreint samkomulag. Þá hafi sparisjóðurinn verið að afla sér tryggingar að baki skuldum aðalskuldara þar sem ekki hafi verið trygging fyrir.

Sóknaraðili bendir á að tveimur árum eftir veitingu ábyrgðanna hafi aðalskuldara verið veitt heimild til að leita nauðasamninga til greiðsluaðlögunar, hún verið samþykkt og allar samningskröfur hans felldar niður að öllu leyti.

Sóknaraðili hafnar öllu tali um að eðli málsins samkvæmt hafi starfsmenn sparisjóðsins metið láns- og greiðsluhæfni skuldarans.

Sóknaraðili hafnar þeim rökum varnaraðila að hún hafi verið starfsmaður varnaraðila á þeim tíma sem lánið hafi verið veitt, enda ekki rétt. Hún hafi hætt störfum hjá varnaraðila um mánaðamótin febrúar/mars 2007. Hún hafi flutt til Reykjavíkur í maí sama ár og byrjað að vinna í bænum í júní. Þótt hún hafi verið starfsmaður sparisjóðsins þá breyti það ekki skyldum sjóðsins gagnvart

ábyrgðarmönnum. Sparisjóðnum hafi verið fullljóst að greiðslugeta aðalskuldara hafi verið engin og neikvæð.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að kröfum sóknaraðila verði hafnað.

Varnaraðili byggir á því að hann hafi með engu móti vanefnt þær skyldur sem á honum hafi hvílt svo réttlætt geti að sjálfskuldarábyrgðaryfirlýsing sóknaraðila verði felld úr gildi. Jafnframt sé því alfarið hafnað að beiting 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga eigi við í málinu.

Varnaraðili vísar til þess að sá formlegi annmarki að sóknaraðili hafi ekki óskað eftir því skriflega að greiðslumat yrði ekki framkvæmt leiði ekki sjálfkrafa til þess að löggerningurinn verði talinn ógildanlegur á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936. Með vísan til dómafordæma Hæstaréttar, t.a.m. í málum nr. 163/2005, 16/2007, 116/2010 og 343/2012 sé ljóst að nauðsynlegt sé að fram fari heildstætt mat á atvikum máls við mat á því hvort það yrði talið ósanngjarnt í skilningi 36. gr. laga nr. 7/1936 fyrir sjóðinn að bera fyrir sig þá sjálfskuldarábyrgð sem sóknaraðili hafi samþykkt. Af ofangreindum dómum sjáist að það ráðist af heildstæðu mati á atvikum máls hverju sinni hvort beita eigi ógildingarreglu 36. gr. laga nr. 7/1936. Vanræksla fjármálastofnunar á að kynna ábyrgðarmanni greiðslumat á skuldara dugi ekki ein og sér til að beita 36. gr. laga nr. 7/1936 heldur þurfi meira að koma til. Af dómunum megi ráða að fjármálastofnun þurfi að hafa verið grandvís um slæma fjárhagsstöðu skuldarans og látið hjá líða að tilkynna ábyrgðarmanni þar um.

Varnaraðili byggir á því að sóknaraðili hafi af fúsum og frjálsum vilja gengist í sjálfskuldarábyrgð á umræddu skuldabréfi og hafnar með öllu þeim sjónarmiðum sóknaraðila að efni standi til þess að felld verði úr gildi sjálfskuldarábyrgð hennar. Varnaraðili byggir á meginreglu samningaréttar um að samninga skuli halda, pacta sunt servanda, og að sóknaraðili sé þar með bundin af þeim samningi sem hún hafi gert við varnaraðila að þessu leyti.

Varnaraðili bendir á að sóknaraðili hafi gengist undir ábyrgðina með samkomulagi við varnaraðila en með því samkomulagi hafi sóknaraðili skuldbundið sig til þess að tryggja réttar efndir á kröfu varnaraðila á hendur skuldara. Ábyrgðaryfirlýsingin sé í reynd loforð ábyrgðarmanns og gildi reglur samningaréttarins því um stofnun þess og skuldbindingargildi, en samkvæmt grundvallarreglum samningaréttarins beri loforðsgjöfum að standa við loforð sín og skuldbindingar.

Varnaraðili telur óhætt að fullyrða að dómstólar hafi einkum í seinni tíð beitt 36. gr. laga nr. 7/1936 með varfænum hætti og raunar aðeins í algjörum undantekningartilfellum en það sé í fullu samræmi við yfirlýsan tilgang löggjafans með þessu ákvæði laganna.

Varnaraðili byggir á því að efni sjálfskuldarábyrgðaryfirlýsingarinnar í þessu máli sé hefðbundið í alla staði og skilmálar hennar eðlilegir. Verði hún því ekki felld úr gildi m.v.t. þess að efni hennar sé á einhvern hátt ósanngjarnt í garð sóknaraðila.

Varnaraðili telur að þrátt fyrir að talsverður munur sé á stöðu almenns neytanda og fjármálafyrirtækis við samningsgerð geti sá munur einn og sér ekki talist næg ástæða til að ógilda megi samninga þessara aðila, heldur þurfi aðstöðumunurinn að vera slíkur að í reynd séu neytandanum settir afarkostir, sbr. t.d. dóma Hæstaréttar í málum nr. 255/1993 og 3/2003. Af hálfu varnaraðila sé því alfarið hafnað að svo

mikill aðstöðumunur hafi verið á stöðu aðila við útgáfu ábyrgðaryfirlýsingarinnar að réttlætt geti að henni verði vikið til hliðar m.v.t. 36. gr. laga nr. 7/1936. Sóknaraðili hafi verið starfsmaður varnaraðila um nokkuð langt skeið og á þeim tíma hafi hún starfað sem skrifstofustjóri og staðgengill sparisjóðsstjóra. Sóknaraðili hafi í starfi sínu margoft komið sjálf að lánveitingum af þessu tagi og hafi verið fullljóst um þýðingu þess að gangast í sjálfskuldarábyrgð til tryggingar skuldum einstaklings. Varnaraðili telur aðstöðumun aðila engan og auk þess hafi sóknaraðila verið kunnugt um fjárhagsstöðu skuldara þegar hún hafi gengist í ábyrgð á láni hans.

Varnaraðili bendir á að þegar sóknaraðili hafi undirritað ábyrgðaryfirlýsinguna hafi engin lög verið í gildi um ábyrgðarmenn eða réttindi þeirra, en núgildandi lög nr. 32/2009 um ábyrgðarmenn hafi tekið gildi 4. apríl 2009. Engin heildstæð löggjöf hafi því verið í gildi þegar sóknaraðili hafi gengist í ábyrgð fyrir láni því sem til umfjöllunar sé í þessu máli.

Varnaraðili vísar til þess að af framangreindu leiði að meta verði hvort og þá hver réttaráhrif tilvitnað samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga geti haft og jafnframt hvort ástæða sé að lögum til að vikið verði frá framangreindri meginreglu samningaréttarins um skuldbindingargildi samninga. Samkomulagið sé ólögfest og hafi ekkert sjálfstætt gildi sem réttarheimild. Í samkomulaginu sé hvergi vikið að skuldbindingargildi þess né að beitingu vanefndaúrræða við brotum á því. Aðeins sé um að ræða samkomulag ákveðinna aðila þess efnis að þeir ætli sér að hlíta tilteknum reglum. Ábyrgðaryfirlýsingin verði því ekki felld úr gildi á grundvelli samkomulagsins, enda hafi það engar ógildingarheimildir að geyma.

Varnaraðili byggir á því að ekki sé unnt að víkja frá fyrrgreindri meginreglu samningaréttarins um skuldbindingargildi samninga með vísan til umrædds ólögfests samkomulags. Til að mynda megi vísa til dóms Hæstaréttar í máli nr. 131/1999, þar sem komi fram að einungis sé heimilt að víkja frá óskráðri meginreglu sem þessari komi það skýrt fram í settum lögum frá Alþingi.

Varnaraðili bendir á að sóknaraðili hafi ekki gert kröfu um að framkvæmt yrði sérstakt mat á fjárhagsstöðu skuldara. Þá megi benda á að sóknaraðili hafi ekki lagt fram neinar haldbærar upplýsingar um að fjárhagsstaða skuldara hafi verið verri en hún hafi mátt vænta eða haldið því fram að niðurstaða greiðslumats hefði ráðið nokkru um ákvörðun hennar um að gangast í sjálfskuldarábyrgð. Sóknaraðili hafi verið móðir skuldara og fyrrverandi starfsmaður varnaraðila og megi því gera ráð fyrir að henni hafi verið fjárhagsstaða skuldara kunnug þegar lánveitingin hafi átt sér stað. Sóknaraðili hafi þekkt lánsveitingarfyrirkomulag varnaraðila og hafi sjálf, í starfi sínu, séð um fjölda lánveitinga fyrir varnaraðila. Sóknaraðila hafi því verið í lófa lagið að krefjast þess að gert yrði skriflegt greiðslumat á syni hennar og að henni yrði kynnt niðurstaða þess greiðslumats áður en hún gengist í sjálfskuldarábyrgð á láni hans.

Varnaraðili vísar til þess að sóknaraðili hafi gert athugasemdir vegna ábyrgðaryfirlýsingarinnar á árinu 2013, vegna lánveitingar sem veitt hafi verið á árinu 2007 eða sex árum síðar. Að mati varnaraðila hafi sóknaraðili sýnt af sér tómlæti og kröfur hennar um að vikið verði frá ábyrgðaryfirlýsingunni of seint fram komnar. Það sé viðurkennd meginregla að aðilar kunni að glata rétti til þess að hafa uppi kröfur hafi þeir sýnt af sér verulegt tómlæti. Varnaraðili bendir á að fullt tilefni hafi verið af hálfu sóknaraðila til að hafa uppi mótmæli og kröfur fyrr hafi hún talið á sér brotið. Kröfu um niðurfellingu ábyrgðarskuldbindingar beri að koma á framfæri innan eðlilegs tíma og án ástæðulausrar tafar. Varnaraðili hafi hagsmuni af því að kröfum af þessu tagi verði komið á framfæri sem fyrst, enda erfiðara að verjast slíkum kröfu eftir því sem lengri tími líði frá því málsatvik hafi átt sér stað. Varnaraðili telur að hið

óútskýrða tómlæti sem sóknaraðili hafi sýnt af sér í þessu máli eigi að leiða til þess að ekki verði fallist á kröfur sóknaraðila.

Varnaraðili telur að nefndin verði að meta á grundvelli alls þess sem fram hafi komið í málinu, hvort ástæða sé til að víkja frá meginreglu samninga- og kröfuréttarins um skuldbindingargildi samninga og efndir loforða. Grundvallarreglan sé sú að aðilar samningssambands verði gerðir ábyrgir fyrir gjörðum sínum, þeim beri skylda til að virða og efna þá samninga sem þeir stofni til, svo fremi sem ekki séu til staðar lagaskilyrði til að þeim verði vikið til hliðar.

Varnaraðili mótmælir því alfarið að skilyrðum 36. gr. laga nr. 7/1936 sé fullnægt með því einu að ekki hafi verið framkvæmt skriflegt greiðslumat á lántaka í samræmi við samkomulagið frá 2001. Þegar litið sé til allra atvika málsins þá sé útilokað að það eitt að greiðslumat hafi ekki verið framkvæmt geti talist svo alvarlegur annmarki að valdið geti brottfalli sjálfskuldarábyrgðar sóknaraðila, sérstaklega með tilliti til stöðu sóknaraðila gagnvart varnaraðila og skuldara.

Með vísan til alls ofangreinds telur varnaraðili að ekkert bendi til annars en að ábyrgðaryfirlýsing sóknaraðila vegna lánveitingarinnar sé í fullu gildi og athugasemdalaus.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að gildi sjálfskuldarábyrgðar sóknaraðila á skuldabréfi útgefnu af A til varnaraðila, þann 19. nóvember 2007.

Samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dags. 1. nóvember 2001, er undirritað af Sambandi íslenskra sparisjóða f.h. sparisjóða. Varnaraðili var einn þessara sparisjóða og er bundinn við efni þess, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 169/2012.

Umrætt samkomulag tekur m.a. til þess þegar einstaklingur gengst í sjálfskuldarábyrgð, sbr. 2. gr. samkomulagsins. Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins er fjármálafyrirtæki skylt að meta greiðslugetu greiðanda nema ábyrgðarmaður óski sérstaklega eftir því með skriflegum hætti að svo verði ekki gert. Fjármálafyrirtæki er þó ávallt skylt að greiðslumeta skuldara þegar ábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum viðkomandi skuldara nemur meira en kr. 1.000.000. Samkvæmt 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins skal tryggt að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgðina, enda liggi fyrir að greiðandi hafi samþykkt það. Bendi niðurstaða greiðslumats til þess að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar, en ábyrgðarmaður óskar eftir að lán verði engu að síður veitt, skal hann staðfesta það skriflega.

Óumdeilt er að varnaraðili framkvæmdi ekki mat á greiðslugetu A, við útgáfu umrædds skuldabréfs. Samkvæmt 3. mgr. 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga var varnaraðila skylt að meta greiðslugetu A. Verður varnaraðili að bera hallann af því að greiðslumat fór ekki fram og þar með hver niðurstaða þess hefði orðið og hvort sóknaraðili hefði eftir sem áður gengist í ábyrgð fyrir A, eftir að hafa kynnt sér matið.

Ekki verður fallist á með varnaraðila að fjölskyldutengsl sóknaraðila og A, útgefanda skuldabréfsins, geri það að verkum að sóknaraðili þekki til fjárhagsstöðu A eða að þau hafi slík áhrif á skyldur varnaraðila skv. samkomulaginu til að framkvæma greiðslumat eða áhrif á sanngirnismat á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936 um

samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga að það ráði úrslitum, sbr. t.d. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 9/2013.

Ekki verður fallist á vísan varnaraðila til þess að sóknaraðili hafi verið starfsmaður varnaraðila og hafi því haft upplýsingar um stöðu fjárhags skuldara. Varnaraðili hafði skuldbundið sig til að lána ekki út peninga til einstaklinga gegn veðsetningum og ábyrgðum 3. manns nema að uppfylltum ákveðnum skilyrðum. Þessum meginreglum var ætlað að tryggja að ekki væri farið offari gegn neytendum í því að velta ábyrgðum af lánveitingum af fjármálafyrirtækjum á ábyrgðarmenn. Varnaraðili kaus að virða þessar skuldbindingar sínar að vettugi, við útgáfu umrædds skuldabréfs. Við matið á því hvort telja megi sanngjarnt að byggja á sjálfskuldarábyrgðinni við þessar aðstæður virðist einsýnt að vanhöld lánveitandans á því að standa við þessar skuldbindingar vegi þyngra en það að sóknaraðili hafi verið bankastarfsmaður. Liggur ekkert afdráttarlaust fyrir um hvort lántaki hefði yfir höfuð staðist greiðslumat hefði varnaraðili hirt um að framkvæma það, en skýrar vísbindingar eru um að hann hafi þegar við lánveitinguna átt í verulegum greiðsluferðum sem varnaraðila var fullkunnugt um. Bakgrunnur sóknaraðila breytti engu um að þannig skerti varnaraðili mjög möguleika hennar á að gera sér grein fyrir áhættunni sem hún var að takast á hendur með því að gangast í ábyrgð fyrir A, sbr. úrskurði úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 182/2012 og 9/2013.

Ekki liggur fyrir hvenær sóknaraðila varð fyrst ljóst að með réttu hefði átt að kynna henni greiðslumat á skuldaranum með tryggilegum hætti áður en hún tókst á hendur sjálfskuldarábyrgð á skuldabréfi A, dags. 19. nóvember 2007 og að þetta kynni að hafa áhrif á greiðsluskyldu hennar. Þá er ekki í ljós leitt hvenær varnaraðili krafði sóknaraðila fyrst um greiðslu á grundvelli ábyrgðarinnar. Í þessu ljósi telur nefndin sig ekki geta fallist á að sóknaraðili hafi sýnt af sér tómlæti sem leiði til þess að ábyrgðaryfirlýsing hennar verði látin standa, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 4/2013 og úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 9/2013.

Í ljósi alls framangreinds verður að telja að rétt sé að ógilda sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi útgefnu þann 19. nóvember 2007 af A til varnaraðila, með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila, M, á skuldabréfi útgefnu af A til varnaraðila, F, þann 19. nóvember 2007, er ógild.

Reykjavík, 11. júlí 2014.

Haukur Guðmundsson

Geir Arnar Marelsson
Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Jóhann Tómas Sigurðsson
Oddur Ólason